

Eraldine äratõmme ajakirjast EESTI ARST, XX aastakäik, 1941, nr. 3.

(Tartu Ülikooli Silmakliinikust. Juhataja kt.:
dr. med. J. Suurküla.)

Trahhoomi esinemissagedusest Eestis.

Jüri Suurküla.

(Ühe joonisega.)

Trahhoom on haigus, mis eestlaste seas juba vanast ajast peale laialdaselt esinenud ja ka tänapäev veel küllalt suurt rahvahulka haarab. Järgnevalt esitan kokkuvõtliku läbilõike trahhoomisagedusest Eestis, alates sealjuures esimesist kirjanduslikest teadaandeist kuni käesajani.

Arvamused, nagu oleks trahhoom Napoleoni sõjaväega Egiptusest Euroopasse toodud ja siin levitatud, ei ole tõenäosed. Vanadest Tartu töödest nähtub, et trahhoomi on Eestis olnud juba palju aega enne Napoleoni sõjakäiku Moskvasse. C. J. v. Seidlitzi dissertatsioonist „*De praecipuis oculorum inter Esthonos obviis...*“ (Dorpat 1821) järeldub, et trahhoom on Eestis endeemiliselt esinenud juba sellest saadik, kuni ulatub inimlik mälestus (vrd. Hirschberg). Samuti nähtub trahhoomi esinemist igivanast ajast Eestis ühest veel vanemast Tartu dissertatsioonist 1802. a., milles J. A. Hassenmüller käsitleb trihhiaasi: „*Dissertatio inauguralis medica in qua novum ad curationem trichiaseos remedium...*“ Sama peegeldub veel teiste Tartu arstiteadlaste, nagu Adelmani, Oettingeni jt. töödest. Lähemalt selle kohta leidub O. Kuriksi ja J. Udelti dissertatsioonid, eriti aga viimasel.

Esimesi statistilisi andmeid trahhoomi esinemise sagedusest meil on Adelmanilt, alates 1805. a. Need on pärit veel Tartu Ülikooli oftalmo-kirurgilisest kliinikust, sest

2

123851

ARHIIVKOGU

iseseisva silmakliiniku asutamine toimus aastal 1868. Alates Adelman'n'iga on ka järgnevatel aegadel kogutud andmeid trahhoomisageduse kohta Eestis ja kuigi mitte pidevalt aastast aastasse, siiski sedavõrd tihti, et selle kohta on võimalik anda kaunis rahuldava ülevaate. Sest trahhoom on olnud meil haiguseks, mis ka siis juba oma raskuse ja sageduse tõttu on Tartu arstiteadlastele tihti olnud uurimisobjektiks ning mis ka praegu etendab veel sotsiaalselt küllalt mainimisväärt osa meie rahva elus. J. Uudelt'i dissertatsioonis

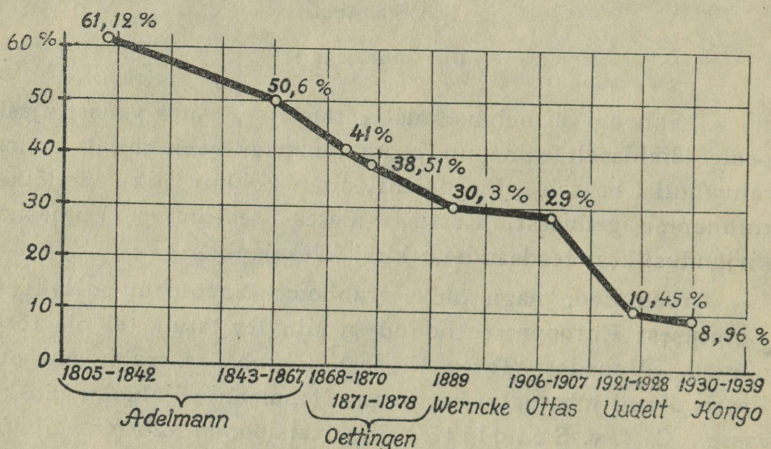

Diagramm trahhoomifrekventsist Tartu Ülikooli Silmakliinikus (1805.—1932. a.).

„Über das Blutbild Trachomkranken“ leidub ülevaatlik diagramm trahhoomifrekventsia kohta Tartu Ülikooli Silmakliiniku haigematerjali alusel, mida siinkohal esitan, täiendades seda kõige hilisemate andmeiga. Nagu järgnevalt sellest ülesaja aasta endasse haaravast diagrammist nähtub, on trahhoomisagedus meil järjest pidevalt langenud 61% kuni 8,96%.

Võiks arvata, et esitatud diagrammis näidatud trahhoomisageduse vähenemine on suhteline, olles tingitud teiste silmahaiguste arvel. Külustatakse ju nüüd ambulatooriumi mitmesuguste muude silmahaiguste ja presbüopiliste ja teiste pril-

lide määramise pärast hoopis sagedamini kui varem. Nii on ambulatoorsete haigete üldarv viimase 10 aasta jooksul ümmarguselt 3500-lt tõusnud 5500-le. Kuid ometigi ei ole see nõnda. Sest kui jälgida silmahaigete arvu tõusu ambulatooriumis, siis näeme, et koos sellega tõuseb ka läbikäinud trahhoomihaigete arv peaaegu proportsionaalselt väheste kõikumistega ühele või teisele poole. Näit. 1930. a. oli ambulatooriumis registreeritud 3677 patsienti, nende hulgas trahhoomihaigeid 312 ehk 8,5% vastavad arvud 1935. a.: 4703 pats., trahhoomihaigeid 428 ehk 9,1%; 1939. a.: 5521 pats., trahhoomihaigeid 447 ehk 8,1%. Ajavahemikul 1922—1928 püsis ambulatoorsete haigete arv kaunis kindlalt 3400 piires, kusjuures aga trahhoomihaigete arv J. U u d e l t'i järgi langes samal ajal 12,7% kuni 8,7%.

Väljaspool Tartu Ülikooli Silmakliinikut on trahhoomisagedust uuritud veel Eestis massiliselt nii maal kui ka linnas: O e t t i n g e n ja S a m s o n - H i m m e l s t j e r n 1856—1859, R e y h e r 1857, O e h r n 1891—1892, O t t a s 1907, K u r i k s 1923, L e p i k 1923. O e h r n'i poolt avaldatud töös leiame, et 1891.—1892. a. on Liivimaal linnades ja külades läbi vaadatud kokku umb. 190 kooli 11 310 õpilasega 8—18 aasta eas. Siinjuures tuli ilmsiks, et neist osutus trahhoomihaigeiks 1996 ehk 17%. Kui arvestada ainult eestlastega asustatud Põhja-Liivimaa osa, siis esines siin trahhoomihaigeid tunduvalt rohkem ja nimelt 23,8%, kuna Läti, Lõuna-Liivimaa osas oli see protsent samal ajal kõigest 11,4. Hilisemal ajal on kooliõpilaste hulgas trahhoomisagedust uurinud K u r i k s, kes Tartus 1923. a. vaatas läbi 9544 alg- ja keskkooli õpilast. Nende hulgas leidis trahhoomihaigeid lapsi kõigest 77 ehk 0,8% (28 poeglast ehk 0,61% ja 49 tütarlast ehk 0,98%). K u r i k s korrates läbivaatust samades koolides 1934.—1937. a. konstateeris kõigest 0,22% trahhoomi. Maal Tartu-Maarja kihelkonna algkoolide läbivaatusel L e p i k'u poolt 1923. a. leidis 865 õpilase hulgas trahhoomihaigeid 14 ehk 1,62%.

Võrreldes O e h r n'i ja K u r i k s'i andmeid, leiame, et

õpilaste seas esinev trahhoomisageduse langus on veel suurem, kui seda näeme eespool esitatud diagrammis. Silmas pidades, et trahhoomi haigestumine esineb just noores eas kõige sagedamini, on see seda rõõmustavam, kuna selles peegeldub meie tulevane trahhoomihaigete protsent.

Kõigest eelmainitust nähtub, et meil trahhoom on kiiresti kadumas. Seda kinnitab ka tõhusalt kõige viimane Tartu Ülikooli Silmakliiniku haigematerjali alusel toimunud statistiline uurimine K o n g o poolt, kes läbi vaatas ümmarguselt 45 000 haige kaarti aastaist 1930—1939 ning leidis, et trahhoomisageduse protsent on 8,96. Seega trahhoomihaigete suhe teiste haigetega ei ole meil enam 1:10—11, nagu seda B l e s s i g'i andmeil esitab G r ö n h o l m XIII rahvusvahelisel oftalmoloogide kongressil (Hollandis 1929. a.), vaid juba ü. 1: 12.

Mis puutub trahhoomisagedusse kogu rahva seas, siis võiks seda hinnata praegu 1—2%. Siinjuures olen selle hindamisel lähtunud O e t t i n g e n'i ja S a m s o n - H i m m e l s t j e r'n'i poolt Liivimaal 1856.—1859. a. toimetatud silmahaigete üldjärelvaatusel saadud andmeist, mida W e i s s 1861. a. läbi töötas dissertatsiooniks. Sealt nähtub, et Liivimaa Eesti osas (317 415 elanikuga) vankus trahhoomihaigete protsent kõige täpsamalt vastmainitud läbivaatust korraldanud professorite eneste poolt läbiuuritud maakohtades, ümmarguselt 1—5%. Arvestades seda, et mainitud Eesti Liivimaa osas (praegune Lõuna-Eesti) trahhoomi meil üldse kõige rohkem esineb ja et ka seda maa-ala peamiselt haarab Tartu Ülikooli Silmakliiniku haigematerjal, kus aga trahhoomisagedus on eesoleva järgi langenud 6—7 korda, siis kogu rahva seas ei tohiks praegu trahhoomi rohkem olla kui 1—2%.

Seoses trahhoomihaigete vähenemisega on tunduvalt vähenenud ka pimenemised trahhoomi läbi. Alles möödunud sajandi lõpul seisis trahhoom pimeduse põhjustajana Eestis esimesel kohal: R a e h l m a n'n'i järgi (1897) moodustasid pimenemised Tartus üksinda trahhoomi tagajärjel 50%. U u d e l't'i loendusel 1927. a. oli Tartu Ülikooli Silmakliiniku

andmeil ühes Tartu Pimedate kooli õpilastega pimenemisi trahhoomi tagajärjel 14,1%. Viimasena mainitud allikaid 1936. a. ühes vahepealses ajavahemikus lisandunud materjaliga läbi töötades leidsin, et trahhoomi läbi pimenemised olid langenud juba 9,9%. Nii näeme ka pimeduse põhjuste selgitamisel, et trahhoomi tõttu pimenenute protsent on kiiresti 50-lt langenud 9,9-le. Ühtlasi näib meile, et trahhoom on üldiselt muutunud healoomusemaks. Kõige selle põhjuseks on kahtlemata rahva üldise elutaseme tõus ja koos sellega tervishoiuliste olukordade paranemine. Sest mida vaesemas ja viletsamas olukorras inimesed elavad, seda levinum ja raskem on nende seas trahhoom.

Kirjandus.

Grönholm: Das Trachom in den Nordeuropäischen und Baltischen Ländern. XIII Concilium Ophthalmologicum. Hollandia 1929. — Hirschberg: Geschichte der Augenheilkunde. Graefe-Saemisch Handb. Bd. 14, F. 6. Berlin 1915—1918. — Kuriks: Trahhoom Eestis möödunud ajal ja praegu. Dissert. Tartu 1925. — Kuriks: Trahhoomi sagedusest Eestis. V Üldbalti oftalmoloogidepäev Tartus. Eesti Arst 1939, nr. 2 ja 3. — Lepik: tsit. Kuriks'i j. (dissert.). — Oehrn: Centrabl. f. praktische Augenheilk. 17, (1893). — Raehlmann: tsit. Uudelt'i j. (Blindenfreund 1927). — Uudelt: Blindenfreund 1927, nr. 5. — Uudelt: Über das Blutbild Trachomkranker. Tartu 1930. — Uudelt ja Suurküla: Pimedusest ja selle põhjustist Eestis. Eesti Arst 1936, lisa. — Weiss: Zur Statistik u. Aetiologie der unter dem Landvolke Livlands am häufigsten vorkommenden Augenkrankheiten, besonders des Trachoms. Dissert. Dorpat 1861.

Deutsches Referat.

JÜRI SUURKÜLA: über die Trachomfrequenz in Estland. (Aus der Universitäts-Augenklinik zu Dorpat. Stellv. Leiter: Dr. med. J. Suurküla.)

Nach alten Dorpater Arbeiten zu urteilen, ist das Trachom schon lange vor dem Ostfeldzuge Napoleons unter den Esten weit verbreitet gewesen und spielt hier auch heute noch eine ziemlich beachtenswerte Rolle.

Die ersten statistischen Angaben über die Häufigkeit des Trachoms hat Adelmann seit 1805 veröffentlicht. Seitdem ver-

fügen wir über ziemlich lückenlos fortlaufende Angaben dieser Art, aus denen zu ersehen ist, dass die Trachomfrequenz bei uns rapide abnimmt; auf Grund des Krankenmaterials unserer Augenklinik betrug sie einstmals 61,12% (Adelmann 1805—1842) und ist jetzt auf 8,96% herabgesunken (Kongo 1930—1939).

In den Dorpater Schulen gab es nach Kuriks im Jahre 1923 noch 0,8% Trachomkranke, 1934—1937 dagegen in denselben Schulen nur noch 0,22%.

Degleichen haben die durch Trachom verursachten Erblindungsfälle stark abgenommen: nach Raehlmann nahm das Trachom im Jahre 1897 mit 50% in Dorpat die erste Stelle unter den Erblindungsursachen ein; für 1927 betrug die entsprechende Zahl nach Udelt 14,1% und für 1936 nach den Untersuchungen des Verfassers nur noch 9,8%.

Die heutige Trachomfrequenz innerhalb der Bevölkerung wird vom Verfasser auf 1—2% veranschlagt.